

LA «TEORIA» (CRITICA) DOMINANT

Article publicat al diari Tele/eXprés (18 de juny de 1975)

Ignasi Ubac

El referent d'una pràctica de l'escriptura no interrelacionada dialècticament amb una pràctica de la teoria literària serà sempre -dèiem a l'anterior article- la tradició acceptada sense ser veritablement qüestionada; i per tant reproduïda i no transformada: és a dir, el referent -més o menys modificat, però no rebutjat- dels pragmàtics serà doncs el socialment («literàriament») acceptat, l'institucionalitzat (per la literatura dominant), el «bon sentit», la «lleï», la «norma». La pràctica en i sobre cada discurs (gènere) porta implícita la necessitat de modificar-lo (d'evolucionar), de variar-hi les normes, els preceptes, els cànons, però no exactament de transgredir-los: hi ha alteració permanent i ineludible a l'interior de cada gènere i subgènere, del(s) seu(s) codi(s), però gairebé mai no hi ha transgressió respecte a la concepció dominant de la pràctica literària i per tant pel que fa a la pròpia pràctica preponderant de l'escriptura.

La concepció especular de la literatura (la literatura entesa com a mirall de la realitat, o com a finestra, o sia com a mitjà d'aprehensió de la realitat -i no fonamentalment com a mitjà (treball) de transformació d'una parcel·la de la realitat: el llenguatge) és l'acceptat, l'institucionalitzat: la literatura com a reflex (expressió) -«poètic», «narratiu», «dramàtic», etc.- del «món real», de la «vida»: la literatura com a representació (representació d'un defora) com a impressió de realitat, com a producció de versemblant (o d'inversemblant -el fantàstic, l'absurd, el nonsense, etc.- en tant que es manté el versemblant com a referent), en suma: el voler dir (i també el «no voler dir»), és a dir, el voler representar, «la mimesi»: la pretensió platònica (idealista) de voler copsar aspectes de l'«essència de les coses» de la realitat, l'última «codificació» literària, artística, de la qual pretensió va ésser el naturalisme del segle passat, sistema que han estat i està essent alterat i/però perpetuat contínuament per la literatura dominant, majoritària.

En efecte, el referent pròxim o últim i més o menys emmascarat i/o pretesament rebutjat de gairebé totes les tendències artístiques i literàries contemporànies ha estat i és el naturalisme o sistema de representació propi de l'idealisme burgès del segle XIX. Hi van inclosos, en aquestes tendències, els diversos realismes -realisme socialista, crític, històric, etc.-, els quals continuen tal sistema amb unes altres connotacions que -i aquesta és una altra qüestió per dilucidar- poden qualificar-se de positives i àdhuc de revolucionàries -en tant que, però, «connotacions» d'un sistema, el de la

representació: és a dir, el que apuntem és la posta en qüestió d'un sistema literari amb unes denominacions que li són inherents i/o immanents i amb unes connotacions que poden resultar fins i tot antagòniques entre si i -segons com i quan i segons quines- socialment vàlides, però no intrínsecament revolucionàries per a la pràctica i la teoria de la literatura.

L'únic que ha fet -i fa- al capdavant, la literatura dominant (salvant algunes excepcions) es 1) canviar o invertir el que es representa, «l'objecte» de la representació («canviar»: en comptes de mostrar uns aspectes de la realitat, mostrar-ne uns altres; o «invertir»: per exemple, en comptes de representar els grups benestants i la seva concepció del món, representar els proletaris i la seva ideologia); i 2) modificar el punt de vista «l'angle de visió» des del qual s'efectua la representació: d'aquí la valoració de les tècniques narratives, poètiques, dramàtiques, etc.: «tècniques de la representació» (bàsicament narratives i descriptives), el protagonisme de les quals ha suplantat (en el camp «model» de la narrativa) el dels personatges del segle XIX -i de no tan lluny-, de la seva psicologia i de la seva interrelació en l'acció o relat

Evidentment, té unes connotacions molt diferents, per exemple, el fet de «sublimar» una rosa del fet de «sublimar» un fusell, o el fet de «sublimar» els costums d'una classe social del de «sublimar» la lluita d'una altra classe, però el mecanisme, el tractament (la «sublimació» en el cas dels exemples), és, amb variants, el mateix. Són els mecanismes, els tractaments -el sistema literari, en fi- els que mai es no qüestionen de base -perquè és impossible de fer-ho: no hi ha possibilitats o elements teòrics- des de la concepció dominant de la literatura.